

ระบบการกำหนดลำดับชั้นโทษ : ศึกษากรณีการระวางโทษที่ไม่ได้ สัดส่วนจากการไม่มีลำดับชั้นโทษในประมวลกฎหมายอาญาของ ประเทศไทย

THE PUNISHMENT CLASSIFICATION SYSTEM: A STUDY OF DISPROPORTIONATE PUNISHMENT CAUSED BY UNCLASSIFIED PUNISHMENT IN THAILAND PENAL CODE

เจนจิรา เชี่ยวชาญวิศวกิจ*

Janejira Chiowchanwisawakid *

วันที่รับบทความ 26 มิถุนายน 2566

วันที่แก้ไขบทความ 20 กรกฎาคม 2566

วันที่ตอบรับบทความ 21 กรกฎาคม 2566

* นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

* Graduate student of Master of Laws Program in Criminal Law, Faculty of Law, Thammasat University.

* e-mail: janejira.ck@gmail.com

บทคัดย่อ

ระบบการกำหนดลำดับชั้นโทษ คือ ระบบที่นำหลักความได้สัดส่วนมาจัดเรียงความผิดตามระดับความหนักเบาของโทษ ซึ่งจะเปรียบเทียบความรุนแรงของความผิดและโทษให้ความผิดที่มีความรุนแรงของขนาดบทลงโทษเท่ากันจะอยู่ในชั้นของโทษเดียวกัน ส่วนความผิดที่มีความรุนแรงของบทลงโทษที่แตกต่างกันจะถูกจัดอยู่ต่างชั้นของโทษ ดังนั้น บทความขึ้นนี้มุ่งหวังจะศึกษาระบบการกำหนดลำดับชั้นโทษมาปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญาเพื่อให้การลงโทษเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน จุดมุ่งหมายของการศึกษาได้แก่ (1) แนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับหลักความได้สัดส่วน แนวคิดของหลักความได้สัดส่วน และแนวคิดเกี่ยวกับการพิจารณาความร้ายแรงของความผิด (2) ศึกษาการกำหนดลำดับชั้นโทษในกฎหมายอาญาของประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษ และสภาพของลำดับชั้นโทษในประมวลกฎหมายอาญาของไทย (3) ศึกษาปัญหาในการระวางโทษตามหลักความได้สัดส่วนและชั้นของโทษ รวมทั้งแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยใช้วิธีการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลทางเอกสาร จากหนังสือ วารสาร บทความทางวิชาการ ตำรา และเว็บไซต์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

จากการศึกษาพบว่า ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยมีปัญหาเกี่ยวกับการระวางโทษตามหลักความได้สัดส่วน โดยพบปัญหาการระวางโทษจำคุกที่ไม่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด ซึ่งเกิดขึ้นจากการไม่มีบทบัญญัติชัดเจนที่กำหนดให้นำหลักความได้สัดส่วนมาใช้ในกฎหมายอาญาและการขาดระบบการกำหนดลำดับชั้นโทษ สาเหตุหลักเกิดขึ้นมาจากการกำหนดระวางโทษเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง และขาดการแบ่งประเภทความผิดตามความร้ายแรง โดยข้อเสนอในการแก้ปัญหา คือ การนำระบบกำหนดลำดับชั้นโทษมาใช้ในประมวลกฎหมายอาญา และการกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความร้ายแรงของความผิดในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะได้กล่าวในบทความชิ้นต่อไป

คำสำคัญ: หลักความได้สัดส่วน, ชั้นของโทษ, การจัดระดับโทษ, ความร้ายแรงของความผิด

Abstract

The punishment classification system adopts the principle of proportionality to classify crimes according to severity of criminal punishment. The principle of proportionality compares crimes and punishment severity, the goal is to adhere proportionate punishment either compared offences in the same class and scale or different class and scale. This article intends to study the punishment classification to adjust this system to Thailand Penal Code to serve the principle of proportionality. The purposes of the study are (1) fundamental theories relating to the principle of proportionality, its theories and concepts, including the concepts of determining and measuring the severity of crimes; (2) the punishment classification system in France, England, and current condition of punishment classification in Thailand; and (3) problems and guidelines for solving disproportional determination of criminal punishment and classification in Thailand.

Results were that Thailand Penal Code has the problems of disproportionate severity of prison punishment compared to crime severity, caused by the lack of principle of proportionality and absence of actual classification of criminal punishment in Thailand Penal Code. The core causes of these problem are: (1) Most of the determinations of criminal punishment are to serve the objective of deterrence and prevention of crimes; and (2) The lack of classification of crimes by their severity. The suggest solutions are to adjust the punishment classification system in to the Thailand penal code and legislate the criteria for consideration of crime severity into the Thailand Constitutional Law which details will be described further in this article.

Keywords: Principle of proportionality, Punishment classification, Scaling of criminal punishment, Crime severity

1. บทนำ

กฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่กำหนดความผิดและกำหนดโทษอาญาที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด โดยประเภทของโทษอาญาตามกฎหมายอาญาของไทยมีด้วยกัน 5 ประเภท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน ปัญหาที่มักเกิดขึ้นแก่กฎหมายอาญา คือ หลักการในการกำหนดความผิดและความร้ายแรงของโทษใดที่จะใช้เพื่อรักษาความยุติธรรมและความสงบ ส่วนรวมของสังคมตามจุดมุ่งหมายของกฎหมายอาญา ด้วยเหตุนี้ “หลักความได้สัดส่วน” (Principle of Proportionality) จึงเป็นหลักการสากลที่นำมาใช้ยืนยันการกำหนดระวางโทษให้มีขนาดเหมาะสมกับความร้ายแรงของความผิด ซึ่งหลักความได้สัดส่วนนี้จะพิจารณาเงื่อนไขหลัก 2 ประการ ได้แก่ (1) ความได้สัดส่วนระหว่างความหนักเบาของฐานความผิดและความร้ายแรงของบทลงโทษสำหรับความผิดนั้น ๆ และ (2) ความได้สัดส่วนเมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างความหนักเบาและความร้ายแรงของบทลงโทษอื่นที่กำหนดไว้สำหรับความผิดต่าง ๆ ดังกล่าว ซึ่งจะสามารถเปรียบเทียบความร้ายแรงของความผิดต่างฐานได้ด้วยการรวมและแบ่งกลุ่มความผิดตามความร้ายแรงของโทษที่กำหนดไว้ตามกฎหมายสำหรับความผิดนั้น เรียกระบบเช่นนี้ว่า “การกำหนดลำดับชั้นโทษ” หรือ “ชั้นของโทษ” โดยหลักการคือ หากความผิดที่อยู่ในชั้นโทษเดียวกันจะแสดงถึงความร้ายแรงของความผิดที่รุนแรงในระดับเดียวกัน หากความผิดอยู่ในต่างระดับชั้นโทษแสดงถึงระดับความร้ายแรงของความผิดที่มีความรุนแรงแตกต่างกัน โดยการกำหนดลำดับชั้นโทษนี้ มีประเทศฝรั่งเศสเป็นต้นแบบหลักซึ่งใช้ระบบการกำหนดลำดับชั้นโทษในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสฉบับปัจจุบัน

ปัญหาที่พบจากการศึกษากฎหมายอาญาในประเทศไทย คือ หนึ่ง ไม่มีการบัญญัติถึงหลักความได้สัดส่วนเป็นลายลักษณ์อักษร จึงไม่ชัดเจนว่าประเทศไทยมีหน้าที่ในการปฏิบัติตามหลักความได้สัดส่วนหรือไม่อย่างไร สอง ไม่มีการแบ่งประเภทความผิดตามความร้ายแรงที่ชัดเจน โดยในประมวลกฎหมายอาญามีการแบ่งประเภทความผิดออกเป็นสองภาค คือ ความผิดทั่วไป และความผิดลหุโทษเท่านั้น สาม ไม่มีการกำหนดลำดับชั้นโทษในระบบกฎหมายอาญาของประเทศไทย และไม่มียกข้อยกเว้นใดกล่าวถึงลำดับชั้นโทษเลย หากประสงค์จะศึกษาลำดับชั้นโทษในประมวลกฎหมายอาญาจะต้องนำเอาระวางโทษในความผิดแต่ละฐานมาจัดเรียงลำดับชั้นโทษเท่านั้น

ทั้งสามปัญหานี้ข้างต้นนี้ส่งผลอย่างยิ่งต่อความยุติธรรมในการลงโทษผู้กระทำความผิด เห็นได้ชัดเจนจากตัวบทในประมวลกฎหมายอาญาที่มีปัญหา ตัวอย่างเช่น การกระทำความผิดต่อเนื่องตัวร่างกายที่โดยตามหลักเหตุผลจะต้องมีความร้ายแรงมากกว่าการกระทำความผิดต่อทรัพย์สินที่เป็นของนอกกาย แต่การกำหนดระวางโทษสำหรับความผิดลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 มีความร้ายแรงกว่ากำหนดระวางโทษสำหรับความผิดทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 หรือกรณีเมื่อเปรียบเทียบความร้ายแรงของความผิดจากประเภทความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความได้ พบว่าความผิดอันยอมความได้ซึ่งตามหลักจะต้องมีความร้ายแรงน้อยกว่าความผิดอาญาแผ่นดิน แต่กลับมีกรณีที่กำหนดระวางโทษเท่ากันหรือระวางโทษหนักกว่าความผิดอาญาแผ่นดิน ซึ่งต่อไปผู้เขียนจะได้นำเสนอในบทความนี้

ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาหลักความได้สัดส่วนและการกำหนดลำดับชั้นโทษในกฎหมายอาญาของประเทศไทย เพื่อให้บทลงโทษแก่ความผิดนั้นเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน โดยผู้เขียนจะนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักความได้สัดส่วนและการพิจารณาความร้ายแรงของความผิด ลักษณะและสภาพของการกำหนดระวางโทษตามหลักความได้สัดส่วน และหลักเกณฑ์ในการกำหนดชั้นโทษของประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษ เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาระวางโทษที่ไม่สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนจากการไม่มีระบบกำหนดลำดับชั้นโทษในกฎหมายอาญาของประเทศไทย ด้วยบทความชิ้นนี้

หมายแสดงตัวอย่างแนวทางให้แก่ฝ่ายนิติบัญญัติเพื่อแก้ไขระบบกฎหมายอาญาของไทยอย่างไรให้สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนต่อไปในอนาคต

2. แนวคิดพื้นฐานและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักความได้สัดส่วน

หน้าที่แก่ฝ่ายนิติบัญญัติในการกำหนดความผิดอาญา คือ หนึ่ง การกำหนดโทษอาญาที่เหมาะสม สอง กำหนดโทษที่ชัดเจนแน่นอน และสาม การกำหนดโทษต้องได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด ซึ่งทฤษฎีที่จะตอบคำถามว่าอย่างไรจึงเหมาะสม อย่างไรจึงได้สัดส่วน และการพิจารณาความร้ายแรงของความผิดนั้นจะพิจารณาอย่างไร ได้แก่ แนวคิดในการกำหนดความผิดอาญา แนวคิดเกี่ยวกับหลักความได้สัดส่วนซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษของกฎหมายอาญา และสุดท้าย ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการพิจารณาความร้ายแรงของการกระทำความผิด

2.1 แนวคิดในการกำหนดความผิดอาญา (Criminalization)

การจะพิจารณาว่าการกำหนดโทษอาญาสำหรับความผิดนั้นได้สัดส่วนหรือไม่ ปัจจัยแรกที่จะต้องพิจารณา คือ “ความผิดนั้นสมควรเป็นความผิดอาญาหรือไม่” เนื่องจากหากความผิดนั้นไม่สมควรเป็นความผิดอาญา การกำหนดโทษอาญาแก่ความผิดดังกล่าวย่อมไม่ได้สัดส่วน โดยแนวคิดในการกำหนดความผิดอาญาที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อหลักความได้สัดส่วน ได้แก่ แนวคิดของซีซาร์ เบ็คคาเรีย (Cesare Beccaria)¹ ที่มองว่าอำนาจของรัฐในการกำหนดความผิดและโทษอาญาต้องมีอยู่อย่างจำกัดเท่าที่จำเป็น และแนวคิดการจำกัดขอบเขตการกำหนดความผิดอาญา 6 ประการ ของเฮอร์เบิร์ต แอล แพ็กเกอร์ (Herbert L. Packer)² โดยในแนวคิดดังกล่าวทั้ง 6 ประการ แนวคิดพื้นฐานที่สำคัญที่สุดสำหรับหลักความได้สัดส่วน คือ แนวคิดในการนำมาตราทางอาญามาใช้เป็นมาตรการสุดท้ายในการควบคุมการกระทำความผิด การกำหนดให้การกระทำใดเป็นความผิดอาญาต้องปรากฏชัดเจนว่าไม่สามารถนำมาตราการอื่น เช่น มาตรการทางแพ่ง หรือมาตรการทางปกครองมาใช้ได้ ต้องใช้การลงโทษทางอาญาเท่านั้น

โทษทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยมีความหมายตามมาตรา 18 วรรคหนึ่ง มีลักษณะสำคัญสรุปได้ 3 ประการ คือ “โทษ” หมายถึงสิ่งที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดกฎหมายอาญา ซึ่งมีทั้งหมด 5 ประการ ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน และลักษณะสำคัญของโทษอาญามี 3 ประการ³ คือ

- (1) ลักษณะภายนอกของโทษต้องเป็นผลร้ายที่ตอบแทนการกระทำความผิดกฎหมายของผู้กระทำความผิด
- (2) ผู้ที่ลงโทษต้องมีอำนาจตามกฎหมาย ต้องมีวิธีพิจารณาและลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ และ

¹ Cesare Beccaria and Jeremy Parzen, *On Crimes and Punishments and Other Writings*, (edited by Aaron Thomas, Luigi Ballerini, and Massimo Ciavolella, (N.p.: University of Toronto Press, 2008).

² Herbert L. Packer, *The Limits of the Criminal Sanction*, (California: Stanford University Press, 1968). Herbert L. Packer ได้แสดงแนวคิดที่ว่าสิ่งที่ควรนำมาพิจารณาว่าการกระทำใดควรเป็นความผิดอาญา ได้แก่ 1) สังคมเห็นตรงกันเป็นส่วนใหญ่ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นผิดศีลธรรม 2) หากกำหนดให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดอาญาแล้วจะไม่ขัดแย้งกับเป้าหมายของการลงโทษ 3) การกำหนดให้การกระทำนั้นเป็นความผิดอาญาจะต้องมีผลเป็นการปราบปรามและไม่มีผลลดความรู้สึกถูกต้องของสังคม 4) การกำหนดความผิดอาญาจะต้องสามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 5) การใช้กระบวนการยุติธรรมกับการกระทำดังกล่าวต้องไม่ทำให้เกิดขีดความสามารถของกระบวนการยุติธรรม และ 6) ไม่มีมาตรการใดที่จะใช้ควบคุมการกระทำดังกล่าวได้เหมาะสมที่สุดนอกเสียจากการใช้มาตรการทางอาญา.

³ ณรงค์ ใจหาญ, *กฎหมายอาญา ว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543), น.15., สหชน รัตนไพจิตร, “ความประสงค์ของการลงโทษอาญา: ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), น.8.

(3) วัตถุประสงค์ของการลงโทษต้องเป็นการตอบแทนการกระทำผิดในลักษณะตำหนิว่ากระทำในสิ่งที่สังคมเห็นไม่สมควร ทั้งนี้ ลักษณะทั้ง 3 ประการเป็นการมองการลงโทษตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีทดแทน

นอกจากโทษทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 แล้ว ยังมีสภาพบังคับ มาตรการ และโทษอื่นนอกจากโทษทางอาญาที่สามารถนำมาใช้กับผู้กระทำความผิด ตามหลักการที่ว่า การลงโทษทางอาญาจะต้องเป็นมาตรการสุดท้ายในการลงโทษผู้กระทำความผิด ในปัจจุบัน สภาพบังคับและมาตรการเหล่านี้ในประเทศไทยมีทั้งหมด 6 ประเภท⁴ ได้แก่

(1) มาตรการลงโทษทางแพ่ง (Civil Sanctions)⁵

(2) โทษทางปกครอง (Administrative Sanctions)⁶ อยู่ในรูปแบบคำสั่งทางปกครอง ค่าปรับ หรือ มาตรการทางปกครอง ไม่ใช้กับความผิดที่เกี่ยวกับการฝ่าฝืนศีลธรรม⁷

(3) ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) เป็นสภาพบังคับอื่นนอกเหนือจากค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และเพิ่มช่องทางในการกำหนดค่าเสียหายอื่นที่กฎหมายอาจครอบคลุมไม่ถึง⁸

(4) วิธีการเพื่อความปลอดภัย⁹ เป็นมาตรการบังคับทางอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อให้สังคมปลอดภัยจากผู้กระทำความผิด¹⁰

(5) มาตรการบังคับทางอาญาอื่น¹¹

(6) การปรับเป็นพินัย¹²

⁴ คณิต ฌ นคร, กฎหมายอาญาภาคทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2560), น.480-484., ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม, หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางอาญา ภายใต้โครงการสนับสนุนสารสนเทศ เพื่อการทำงานของสมาชิกวุฒิสภา, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, 2564), น.74-83.

⁵ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2559 มาตรา 317/4., พระราชกำหนดการประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล พ.ศ. 2561 มาตรา 98. มาตรการลงโทษทางแพ่ง ได้แก่ ค่าปรับทางแพ่ง ชดใช้เงินในจำนวนที่เท่ากับผลประโยชน์ที่ได้รับหรือพึงได้รับจากการกระทำความผิด ห้ามเข้าซื้อขายหลักทรัพย์หรือสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในระยะเวลาที่กำหนด ห้ามเป็นกรรมการ หรือผู้บริหารของบริษัทจดทะเบียนหรือบริษัทหลักทรัพย์ในระยะเวลาที่กำหนด และให้ชดใช้ค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบให้กับสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์.

⁶ พระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2543 มาตรา 111., พระราชบัญญัติทรัพย์สินเพื่อธุรกรรมในตลาดทุน พ.ศ. 2550 มาตรา 67. โทษทางปกครอง ได้แก่ ทัณฑ์ปรับทางปกครอง ตำหนิโดยเปิดเผยต่อสาธารณะชน จำกัดการประกอบธุรกิจหรือการประกอบการ พักการประกอบธุรกิจที่ได้รับอนุญาต ที่ได้จดทะเบียน หรือที่ได้รับความเห็นชอบภายในระยะเวลาที่กำหนด และเพิกถอนใบอนุญาต การจดทะเบียน หรือการเห็นชอบ.

⁷ ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม, อ่าวไว้ เชิงอรุณที่ 6, น.78.

⁸ ประสิทธิ์ จงวิจิต, “ค่าเสียหายเชิงลงโทษ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2562, จาก <http://digi.library.tu.ac.th/journal/0072/70-4-DEC-2557.pdf>, และดู ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม, อ่าวไว้ เชิงอรุณที่ 6, น.79-80.

⁹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39. ได้แก่ กักกัน ห้ามเข้าเขตกำหนด เรียกประกันทัณฑ์บน คุมตัวไว้ในสถานพยาบาล ห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง และพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 162 ได้แก่ การพักใช้หรือถอนใบอนุญาตขับขี่.

¹⁰ คณิต ฌ นคร, กฎหมายอาญาภาคทั่วไป, อ่าวไว้ เชิงอรุณที่ 6, น.482-484, และดู ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม, อ่าวไว้ เชิงอรุณที่ 6, น.81-83.

¹¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 332. ได้แก่ การยึดหรือทำลายวัตถุ หรือส่วนของวัตถุที่มีข้อความหมิ่นประมาท การโฆษณา คำพิพากษาทั้งหมดหรือบางส่วนในหนังสือพิมพ์.

¹² พระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มาตรา 3 “ปรับเป็นพินัย” หมายความว่า สั่งให้ผู้กระทำความผิดทางพินัยต้องชำระค่าปรับเป็นพินัยไม่เกินที่กฎหมายกำหนด และมาตรา 5 ไม่ให้ถือว่า การปรับเป็นพินัยหรือคำสั่งปรับเป็นพินัยเป็น

หากสามารถใช้มาตรการทั้ง 6 ประการตามที่กล่าวมานี้ได้ ความผิดดังกล่าวย่อมไม่สมควรถูกบัญญัติให้เป็นความผิดอาญา

2.2 หลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality)

หลักความได้สัดส่วน หรือ หลักสัดส่วนมีชื่อเรียกอีกประการว่า “หลักความพอสมควรแก่เหตุ” เป็นหลักการสำหรับรัฐหรือผู้ใช้อำนาจในการสร้างสมดุลยภาพระหว่างการใช้มาตรการที่กระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ แต่ต้องก่อให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนน้อยที่สุด¹³ เมื่อใช้ในการกำหนดระวางโทษในกฎหมายอาญาหมายความว่า การกำหนดระวางโทษต้องใช้หลักความได้สัดส่วนประเมินความเหมาะสมระหว่างความร้ายแรงของความผิดและความรุนแรงหรือขนาดของบทลงโทษ

2.2.1 ที่มาและเงื่อนไขของหลักความได้สัดส่วน

หลักความได้สัดส่วนนี้เป็นทฤษฎีอันเป็นแนวคิดที่มีผลสืบเนื่องมาจากทฤษฎีวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่แบ่งออกได้เป็น 2 ทฤษฎีหลัก¹⁴ ได้แก่ ทฤษฎีทดแทน (Retributive Theory) และทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theory)¹⁵ โดยการลงโทษตามหลักความได้สัดส่วนเป็นการตอบสนองการลงโทษเพื่อทดแทน (Retributive Theory)¹⁶ ซึ่งมองการลงโทษเป็นการทดแทนการกระทำผิด จึงประกอบด้วยเงื่อนไขในการลงโทษ 3 ประการ คือ การลงโทษเพื่อทดแทนความเสียหาย (vindication) การลงโทษเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (fairness) ซึ่งบุคคลที่ละเมิดกฎหมายที่ต้องได้รับโทษอันเท่ากับความได้เปรียบหรือผลประโยชน์ที่ได้รับจากการฝ่าฝืนกฎหมายเป็นการตอบแทน และการลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความผิด (proportionality punishment) และกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดนั้น ทั้งนี้ การลงโทษตามทฤษฎีทดแทนจะต้อง

การกระทำทางปกครองหรือคำสั่งทางปกครอง และการปรับเป็นพินัยไม่เป็นโทษอาญา, ทั้งนี้ สาเหตุในการตราพระราชบัญญัติดังกล่าวเนื่องมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติว่ารัฐพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง จึงกำหนดให้การกระทำความผิดในลักษณะที่เป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายในกรณีที่ไม่ใช่ความผิดร้ายแรงและโดยสภาพไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรง หรือไม่มีผลกระทบต่อส่วนรวมอย่างกว้างขวางเป็นความผิดทางพินัย โดยไม่ถือเป็นความผิดอาญา และให้กำหนดค่าปรับเป็นพินัย สำหรับผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม โดยไม่ถือเป็นโทษอาญา.

¹³ ศรีรัตน์ งามนิสัย, “หลักความพอสมควรแก่เหตุ: พัฒนาการและการปรับใช้ในระบบกฎหมายไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), น.1.

¹⁴ มนสิชา บุนนาค, “การกำหนดโทษทางเลือกกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2556), น.13-14, และดู อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, ทฤษฎีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2556), น.40-41.

¹⁵ “Punishment - Theories of Punishment,” สืบค้นเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2564, จาก <http://law.jrank.org/pages/9576/Punishment-THEORIES-PUNISHMENT.html>, และดู ณรงค์ ใจหาญ, อ่าวไว้ เชิงอรรถที่ 5, น.23-34. ทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theories) มีแนวคิดว่าการลงโทษควรพิจารณาถึงผลลัพธ์ที่ดีที่สุดที่จะเกิดหากมีการลงโทษ ทำให้ทฤษฎีอรรถประโยชน์มีจุดมุ่งหมายในการลงโทษ 3 ประการ คือ ยับยั้ง (deterrence) แก้ไขและฟื้นฟู (reformative and rehabilitative effect) และตัดโอกาสมิให้ผู้กระทำผิด (incapacitative effect) ส่งผลให้แนวทางการลงโทษตามทฤษฎีอรรถประโยชน์นี้มีมุมมองต่อการลงโทษที่แตกต่างกัน ทั้งมองการให้น้ำหนักการลงโทษมากกว่าผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการกระทำความผิดเพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำผิด มองการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล (individualization) เพื่อให้เกิดผลดีมากกว่าผลเสีย และยังมองในแง่ของการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม เพื่อให้หมดความสามารถในการกระทำความผิด โดยใช้โทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต เนรเทศ หรือจำคุกมีกำหนดเวลาจนกว่าจะมั่นใจว่าผู้กระทำความผิดหมดความสามารถที่จะกระทำผิดอีก.

¹⁶ ณรงค์ ใจหาญ, อ่าวไว้ เชิงอรรถที่ 5, น.20-23, และดู อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, อ่าวไว้ เชิงอรรถที่ 16, น.82-88, และดู สหอนรัตน์ไพจิตร, อ่าวไว้ เชิงอรรถที่ 5, น.38-43.

ลงโทษแก่ผู้กระทำผิดโดยตรง และเป็นไปตามเงื่อนไข คือ กำหนดขนาดบทลงโทษเหมาะสมกับตัวการกระทำ ความผิดและความร้ายแรงที่ผู้กระทำผิดก่อขึ้น

2.2.2 องค์ประกอบของหลักความได้สัดส่วน

มีองค์ประกอบ 3 ประการ¹⁷ คือ

(1) หลักความสัมฤทธิ์ผล (suitability) หรือหลักความเหมาะสม (suitable) มาตรการที่เลือกใช้ต้องเหมาะสมได้ผลลัพธ์ตามความมุ่งหมาย

(2) หลักความจำเป็น (necessity) ต้องเป็นมาตรการหรือทางเลือกสุดท้ายที่สามารถใช้ได้และจำเป็นต้องใช้

(3) หลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ (proportionality in the strict sense) มาตรการต้องก่อให้เกิดผลเสียให้น้อยที่สุด โดยชั่งน้ำหนักสัดส่วนระหว่างผลประโยชน์ทั่วไป (general good) กับผลประโยชน์ต่อบุคคล (individual good) ที่เสียไปว่าสมดุลหรือไม่

2.2.3 หลักความได้สัดส่วนในกฎหมายอาญา

ปรากฏเป็นแนวคิดเบื้องหลังกฎหมายอาญา ตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษด้วยการทดแทนให้ลงโทษผู้กระทำความผิดตามความร้ายแรงของความผิด โดยการลงโทษจะต้องเหมาะสมกับการกระทำผิด และยังปรากฏในหลักอื่นด้วย เช่น การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย การป้องกันจะชอบเมื่อได้สัดส่วนกับภัยอันตรายที่เกิดขึ้นกับผู้ป้องกันและผู้ป้องกันมีความจำเป็นต้องป้องกัน เป็นต้น

2.3 ทฤษฎีการพิจารณาความร้ายแรงของความผิด

เมื่อการระวางโทษทางอาญาจะต้องได้สัดส่วนตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน ปัญหาที่ยังมีอยู่ว่าจะพิจารณาความร้ายแรงของการกระทำผิดอย่างไร โดยทฤษฎีที่สามารถนำมาพิจารณาความร้ายแรงของความผิดมีหลายทฤษฎีที่น่าสนใจ ทั้งนี้ ผู้เขียนขอเสนอ 2 ทฤษฎี ที่สามารถนำมาพิจารณาความร้ายแรงของความผิดได้อย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ การพิจารณาความร้ายแรงของความผิดผ่านมุมมอง 4 มิติ และการพิจารณาความร้ายแรงของความผิดจากคุณธรรมทางกฎหมายที่อยู่เบื้องหลัง ดังนี้

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพิจารณาความร้ายแรงของความผิดตามหลักความได้สัดส่วนผ่านมุมมอง 4 มิติ¹⁸

นักสัดส่วนมองว่าความร้ายแรงของโทษ (severity of punishment) ควรวัดจากความร้ายแรงของความผิด (seriousness of crimes) โดยแบ่งการวัดความร้ายแรงของความผิดจากมุมมอง 4 มิติ ดังนี้

(1) การวัดความร้ายแรงของความผิดจากมิติของอันตรายที่เกิดขึ้น (harm dimension) ซึ่งพิจารณาจากประเภทอันตรายของการกระทำ (harmfulness of conduct) ประกอบกับระดับความเป็นอันตราย (harm-scale) ของการกระทำนั้น

(2) การวัดความร้ายแรงของความผิดจากมิติความรับผิดชอบ (culpability dimension) พิจารณาความร้ายแรงจากปัจจัยภายในจิตใจของผู้กระทำผิด 2 ประการ คือ เจตนาร้าย (mens rea) เช่น เจตนาหรือประมาท และความรับผิดชอบของบุคคล (personal responsibility) กรณีมีข้ออ้างการยกเว้นความรับผิดชอบต่อกฎหมาย เช่น การขาดความสามารถในการตัดสินใจในกรณีของบุคคลวิกลจริต

¹⁷ ศรีรัตน์ งามนิสัย, *อ้าวไว้ เชิงอรรถที่ 15*, น.12-13, น.52, น.75.

¹⁸ Jesper Ryberg, *The Ethics of Proportionate Punishment: A Critical Investigation*, Library of Ethics and Applied Philosophy 16, (N.p.: Springer Dordrecht, 2004), p.59-99.

(3) การวัดความร้ายแรงจากมิติของการกระทำผิดซ้ำ หรือจากประวัติอาชญากร (recidivism) การกระทำผิดซ้ำโดยอาชญากรเดิมนั้นมีความร้ายแรงมากกว่าการกระทำผิดครั้งแรก ซึ่งในกฎหมายอาญาในประเทศไทยก็มีแนวคิดในการเพิ่มโทษในกรณีการกระทำผิดซ้ำเช่นเดียวกัน

(4) การวัดความร้ายแรงจากมิติของผลประโยชน์อันมิชอบด้วยกฎหมายที่ผู้กระทำได้รับจากการกระทำผิด (a fairness-theoretic approach) วัดความร้ายแรงของความผิดจากผลประโยชน์ที่ผู้กระทำได้รับหากทำผิดกฎหมายอาญานั้นๆ

2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพิจารณาความร้ายแรงของความผิดตามหลักคุณธรรมทางกฎหมาย

คุณธรรมทางกฎหมายเป็นแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังกฎหมายและเป็นสิ่งที่กฎหมายปกป้องคุ้มครองมีความหมายว่า ประโยชน์ หรือคุณค่าของการอยู่ร่วมกันที่กฎหมายคุ้มครอง¹⁹ ซึ่งสามารถนำมาใช้พิจารณาความร้ายแรงของแต่ฐานความผิดในกฎหมายอาญาได้จากคุณธรรมที่ถูกคุ้มครองในฐานความผิดนั้นๆ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทหลัก คือ คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นเอกชน และคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นมหาชน²⁰ โดยคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นเอกชนเป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เจ้าของสามารถสละความคุ้มครองได้ในกรณี “คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคลโดยแท้”²¹ ส่วนคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นมหาชนมุ่งคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมไม่มีเจ้าของ ดังนั้นการกระทำความผิดที่ทำอันตรายแก่คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นมหาชนย่อมร้ายแรงกว่าการกระทำความผิดที่ทำอันตรายแก่คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นเอกชน

3. หลักความได้สัดส่วนในทางปฏิบัติของกฎหมายอาญาของประเทศไทย

ในกฎหมายไทยไม่มีการบัญญัติหลักความได้สัดส่วนเป็นลายลักษณ์อักษรเหมือนกฎหมายประเทศอื่น ชื่อน่าสังเกตคือแม้ว่าจะไม่มีการบัญญัติหลักความได้สัดส่วนให้ประจักษ์ในกฎหมายไทย แต่ประเทศไทยมีหน้าที่ที่จะต้องนำเอาหลักความได้สัดส่วนมาใช้ด้วยเหตุผล 2 ประการ ประการแรกคือ หน้าที่ตามกฎหมายระหว่างประเทศ และหน้าที่ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ดังนี้

ประเทศไทยเป็นภาคีด้วยการดำเนินการภาคยานุวัติกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) ซึ่งมีผลบังคับใช้กับไทยวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2540 และประเทศไทยได้ลงนามรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491²² ซึ่งกฎหมาย

¹⁹ คณิต ญ นคร, “คุณธรรมทางกฎหมายกับการใช้กฎหมายอาญา,” วารสารอัยการ, เล่มที่ 25, ปีที่ 3, น.56-61 (มกราคม 2523).

²⁰ คณิต ญ นคร, กฎหมายอาญาภาคทั่วไป, อ่างไว้ เจริญธรรมที่ 6, น.162.

²¹ กมลชัย รัตนสากวรงค์, “ความยินยอมในกฎหมายอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523), น.57-95.

²² เว็บไซต์กระทรวงการต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2566, จาก <http://humanrights.mfa.go.th>

ระหว่างประเทศทั้งสองฉบับได้รองรับหลักความได้สัดส่วน²³ ประเทศไทยจึงมีหน้าที่ตามกฎหมายระหว่างประเทศในการดำเนินการตามหลักการลงโทษที่ได้สัดส่วน²⁴

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77²⁵ วรรคแรก ได้วางหลักเกณฑ์แก่รัฐในการตรากฎหมาย 3 ประการ คือ โดยหลักเกณฑ์แรกคือ การตรากฎหมายเท่าที่จำเป็น และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา 77 วรรคสาม²⁶ บัญญัติให้รัฐพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง ซึ่งหลักความจำเป็นนี้เป็นองค์ประกอบหนึ่งของหลักความได้สัดส่วน และการพิจารณาความร้ายแรงก็เป็นแนวคิดที่สะท้อนจากหลักความได้สัดส่วนเช่นเดียวกันและด้วยกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายแม่บทในการออกกฎหมายทุกประเภท ฝ่ายนิติบัญญัติจึงต้องน้อมรับเจตนารมณ์ดังกล่าวและคำนึงถึงความได้สัดส่วนและตรากฎหมายเท่าที่จำเป็นเท่านั้น

4. การกำหนดลำดับชั้นโทษ

การกำหนดลำดับชั้นโทษ หมายถึง การนำโทษที่มีหลายขนาดบทลงโทษ เช่น โทษจำคุก โทษปรับ มาจัดเรียงให้เป็นระบบตามความรุนแรงและขนาดของบทลงโทษตามหลักความได้สัดส่วน โดยลำดับชั้นโทษจะมีความสัมพันธ์แบบแปรผันตรงกับความร้ายแรงของความผิด และสามารถนำมาใช้ในการระบุประเภทความผิดด้วย เช่น ชั้นโทษสำหรับความผิดที่มีความร้ายแรงมาก โทษก็จะมีโทษสัมพันธ์กับความผิด และไล่เรียงลงมาเป็นชั้นโทษสำหรับความผิดที่มีความร้ายแรงน้อยกว่าซึ่งจะอยู่ต่างชั้นโทษกัน การใช้ลำดับชั้นโทษในการเปรียบเทียบความได้สัดส่วนของความผิดจะเป็นในลักษณะที่หากเป็นกรณีความผิดที่มีความร้ายแรงเท่ากันหรือใกล้เคียงกันจะอยู่ในชั้นโทษเดียวกัน และความผิดที่มีความร้ายแรงแตกต่างกันจะอยู่ต่างชั้นโทษกัน โดยในหัวข้อย่อนี้ผู้เขียนจะนำเสนอตัวอย่างการกำหนดลำดับชั้นโทษอาญาของประเทศฝรั่งเศส ประเทศอังกฤษ และสภาพของลำดับชั้นโทษในประเทศไทย

4.1 การกำหนดลำดับชั้นโทษในกฎหมายฝรั่งเศส

มีหลักความได้สัดส่วนในการลงโทษทางอาญาเป็นแนวคิดหลัก²⁷จากคำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 (French Declaration of the Rights of Man and Citizen 1789)²⁸ และจากการ

²³ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองได้รับรองสิทธิมนุษยชนไว้หลายข้อด้วยกัน เช่น ข้อ 6 กำหนดสิทธิในการมีชีวิต ข้อ 9 กำหนดสิทธิในการมีเสรีภาพและความปลอดภัย ข้อ 7 กำหนดสิทธิที่จะไม่ถูกลงโทษโดยการทรมาน โดยการจำกัดสิทธิดังกล่าวเหล่านี้จะต้องดำเนินการโดยอาศัยความจำเป็นและได้สัดส่วนเท่านั้น และข้อ 29(2) ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้บัญญัติไว้ว่า “ในการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคล บุคคลอาจถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้โดยกฎหมายเพียงวัตถุประสงค์เพื่อการยอมรับและการเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นและเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์แห่งความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดี และสวัสดิการสังคมทั่วไป ในสังคมประชาธิปไตย”.

²⁴ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และปกป้อง ศรีสนิท, “การศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางการลงโทษ: หลักการลงโทษที่ได้สัดส่วน กรณีคดียาเสพติดให้โทษ,” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, เล่มที่ 4, ปีที่ 46, น.903, น.905 (2560).

²⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 วรรคแรก.

²⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 วรรคสาม.

²⁷ สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักกิจการยุติธรรม, การกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา, (ม.ป.ท.: สถาบัน, 2551), น. 159.

²⁸ French Declaration of the Rights of Man and Citizen 1789.

บัญญัติหลักความได้สัดส่วนในรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส²⁹ โทษอาญาสูงสุดในปัจจุบันได้แก่โทษจำคุกตลอดชีวิตหรือกักขังตลอดชีวิตเนื่องจากการมีกรรณโทษประหารชีวิต

ประเทศฝรั่งเศสมีแนวคิดในการแบ่งประเภทความผิดและโทษเพื่อกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความร้ายแรงของความผิด ปัจจุบันประเทศฝรั่งเศสใช้ระบบการแบ่งความผิดแบบไตรภาค (Tripartite Classification)³⁰ แบ่งประเภทความผิดตามความร้ายแรงออกเป็นสามกลุ่ม³¹ ซึ่งมีผลสอดคล้องกับการแบ่งชั้นโทษด้วย ดังนี้

4.1.1 ความผิดอุกฤษฏ์โทษ หรือความผิดโทษรุนแรง (les crimes/ felonies)

มีโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป โดยระยะเวลาจำคุกมีกำหนดเวลาขั้นต่ำของความผิดอุกฤษฏ์โทษคือสิบปี แบ่งชั้นโทษสำหรับโทษจำคุกตามระยะเวลาออกเป็น 4 ชั้น³² คือ (1) จำคุกหรือกักขังตลอดชีวิต (2) จำคุกหรือกักขังไม่เกินสามสิบปี (3) จำคุกหรือกักขังไม่เกินยี่สิบปี (4) จำคุกหรือกักขังไม่เกินสิบห้าปี

4.1.2 ความผิดมิชฌิมโทษ หรือความผิดโทษชั้นกลาง (les delits/ misdemeanours)

มีโทษจำคุกสูงสุดคือจำคุกไม่เกินสิบปีและไม่มีกำหนดระยะเวลาจำคุกขั้นต่ำเหมือนกรณีความผิดในชั้นอุกฤษฏ์โทษ แบ่งชั้นโทษสำหรับโทษจำคุกตามระยะเวลาออกเป็น 8 ชั้น³³ คือ (1) จำคุกไม่เกินสิบปี เรียกความผิดในชั้นโทษนี้ว่า “ความผิดมิชฌิมโทษ-อุกฤษฏ์โทษ” (2) จำคุกไม่เกินเจ็ดปี (3) จำคุกไม่เกินห้าปี (4) จำคุกไม่เกินสามปี (5) จำคุกไม่เกินสองปี (6) จำคุกไม่เกินหนึ่งปี (7) จำคุกไม่เกินหกเดือน (8) จำคุกไม่เกินสองเดือน

4.1.3 ความผิดลหุโทษ (les contraventions/ petty offences)

ไม่มีโทษจำคุก มีเพียงโทษปรับและยึดหรือจำกัดสิทธิ แบ่งชั้นโทษปรับออกเป็น 5 ชั้น³⁴ ตามระดับความร้ายแรงของลหุโทษ คือ (1) ปรับไม่เกิน 38 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นแรก (2) ปรับไม่เกิน 150 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นสอง (3) ปรับไม่เกิน 450 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นสาม (4) ปรับไม่เกิน 750 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นสี่ (5) ปรับไม่เกิน 1,500 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นห้า และปรับไม่เกิน 3,000 ยูโร ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซ้ำ ยกเว้นกรณีที่การกระทำความผิดลหุโทษซ้ำที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดมิชฌิมโทษ

ความผิดทั้งสามประเภทใช้โทษหลักแตกต่างกัน มีเขตอำนาจศาล วิธีพิจารณาความอาญา และอายุความที่แตกต่างกัน³⁵ เพื่อให้เหมาะสมกับความผิดตามหลักความได้สัดส่วน เช่น ความผิดอุกฤษฏ์โทษใช้โทษจำคุก

²⁹ สรภัทร สิริสาพร, “ความสำคัญของคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 ของฝรั่งเศสที่มีต่อบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), น. 168.

³⁰ ปกป้อง ศรีสนิท, กฎหมายอาญาขั้นสูง : อาชญากรรม ความรับผิด และโทษอาญา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2559), น. 169-171, และดู “การจัดแบ่งกลุ่มความผิดและโทษทางอาญา : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ,” ในการประชุมระดมความคิดเห็น, จัดโดยสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร, 2554: น. 8-9.

³¹ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 111-1.

³² ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-1.

³³ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-4.

³⁴ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-13.

³⁵ สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (เชิงอรรถ 35) 10-13.

ระยะยาวเป็นหลัก แต่ศาลมีสิทธิลงโทษปรับหรือโทษเสริมอื่นเพื่อกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความผิดได้³⁶ ความผิดซ้ำซ้อนโทษใช้โทษจำคุกเป็นหลักแต่มีระยะเวลาสั้นกว่าและมีโทษห้ามหรือจำกัดสิทธิหลักประเภทอื่น และโทษเสริม³⁷ ทั้งนี้ในกรณีโทษจำคุกระยะสั้นอาจใช้โทษปรับเป็นโทษแทนที่ได้³⁸ ส่วนความผิดหลายโทษจะไม่มี การใช้โทษจำคุกแต่จะมีโทษหลัก คือ ปรับ ยึดหรือจำกัดสิทธิ และโทษเสริม³⁹

4.2 การกำหนดลำดับชั้นโทษในกฎหมายอังกฤษ

ประเทศอังกฤษมีแนวคิดสนับสนุนการกำหนดตารางโทษตามหลักความได้สัดส่วนตามนโยบายในการ กำหนดโทษ 3 ประการ⁴⁰ คือ เสมอภาค เป็นธรรม และยุติธรรม โดยกำหนดโทษตามสัดส่วนความร้ายแรงใน การกระทำความผิดและสภาพของผู้กระทำผิด ร่วมกับแนวทางในการกำหนดโทษ (Sentencing Guideline) และยังมีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษของศาลและอำนาจศาลที่จะกำหนดโทษแต่ละประเภท ไว้ด้วย ปัจจุบันประเภทความผิดของประเทศอังกฤษแบ่งออกเป็น 3 ประเภท⁴¹ แต่ไม่สัมพันธ์กับการลำดับชั้น โทษเหมือนกรณีประเทศฝรั่งเศส ได้แก่

(1) Summary Offences (Non Arrestable Offense) เป็นความผิดที่มีโทษจำคุกน้อยกว่าห้าปี และ เจ้าพนักงานไม่สามารถจับผู้กระทำความผิดได้โดยไม่มีหมายจับ พิจารณาความผิดแบบรวบรัด (Summary) โดยไม่ต้องมีลูกขุนโดยศาล Magistrate

(2) Either Way Offense (Hybrid Offenses) เป็นความผิดที่สามารถดำเนินคดีแบบเต็มรูปแบบและมี ลูกขุน (Indictment) โดยศาล Crown Court หรือดำเนินคดีแบบรวบรัดโดยศาล Magistrate ในกรณีที่อัยการ ทำความเห็นว่าสามารถดำเนินคดีแบบรวบรัดได้

(3) Indictable Only Offenses (Arrestable Offenses) เป็นความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป และเจ้าพนักงานสามารถจับผู้กระทำความผิดได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ พิจารณาคดีแบบโดยทำคำฟ้องเต็ม รูปแบบและมีลูกขุนโดยศาล Crown Court

แม้ว่าประเทศอังกฤษจะใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ แต่ปัจจุบันได้มีการปรับปรุงให้มีความผิดอาญา ที่เป็นลายลักษณ์อักษร (Statutory Offenses) และยังมีกฎหมายที่บัญญัติหลักเกณฑ์ของศาลในการกำหนด โทษด้วย ซึ่งกฎหมายหลักที่กำหนดหลักเกณฑ์การลงโทษดังกล่าวปัจจุบันมี 3 ฉบับ⁴² คือ หนึ่ง The Criminal Justice Act 1991 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการลงโทษให้โทษที่ร้ายแรงควรได้รับการลงโทษ ร้ายแรงตามสัดส่วน สอง The Powers of Criminal Court (Sentencing) Act 2000 ประมวลมาตรการใน การบังคับใช้กฎหมายอาญาให้การบังคับโทษเหมาะสมกับความผิดและผู้กระทำผิด และสาม The Criminal Justice Act 2003 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการกำหนดโทษ

ประเภทของโทษอาญาของประเทศอังกฤษสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท⁴³ ได้แก่ ปล่อยตัว (Discharge) แบบมีเงื่อนไข (Conditional Discharge) หรือปล่อยไม่มีเงื่อนไข (Absolute Discharge) สั่งปรับ

³⁶ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-1 และมาตรา 131-2.

³⁷ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-3.

³⁸ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-5.

³⁹ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-12.

⁴⁰ อ้าวไว์ เชิงอรธที่ 32, น. 42-44.

⁴¹ น้ำแท้ มีบุญสร้าง, “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย,” จลนิต, เล่มที่ 6, ปีที่ 6, น. 47-48 (2552), และดู Joanne Cestaro, “Types of Criminal Offences in UK: Summary Only, Either Way & Indictable Only,” สืบค้นเมื่อ วันที่ 3 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.lawtonslaw.co.uk/resources/categories-of-offences/>.

⁴² สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักกิจการยุติธรรม, อ้าวไว์ เชิงอรธที่ 29, น. 65-67.

⁴³ Nick Titchener, “Types of Criminal Sentencing under UK Law,” สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2565, จาก

หรือใช้สินไหมทดแทน (Fines and Compensation) ตัดสิทธิขับขีหรือกำหนดคะแนนลงโทษ (Driving Disqualification or Points) คำสั่งในชุมชน (Community Orders) และจำคุก (Prison Sentences) โดยประเทศอังกฤษไม่มีการลงโทษประหารชีวิต

ชั้นของโทษจำคุกในประเทศอังกฤษแบ่งออกเป็น 3 ประเภท⁴⁴ คือ

4.2.1 ชั้นของโทษจำคุกที่กำหนดไว้แน่นอนตามกฎหมาย

แบ่งเป็น 3 ชั้นโทษ ได้แก่ (1) โทษจำคุกตลอดชีวิต (2) โทษจำคุกอย่างต่ำเจ็ดปี (3) โทษจำคุกอย่างต่ำสามปี

4.2.2 ชั้นของโทษจำคุกที่กำหนดตามอัตราโทษขั้นสูงตามกฎหมาย

แบ่งเป็น 10 ชั้นโทษ ได้แก่ (1) โทษจำคุกตลอดชีวิต (2) โทษจำคุกไม่เกินสิบสี่ปี (3) โทษจำคุกไม่เกินสิบปี (4) โทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี (5) โทษจำคุกไม่เกินห้าปี (6) โทษจำคุกไม่เกินสามปี (7) โทษจำคุกไม่เกินสองปี (8) โทษจำคุกไม่เกินหกเดือน (9) โทษจำคุกไม่เกินสามเดือน (10) โทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน

4.2.3 ชั้นของโทษจำคุกในฐานความผิดที่มีการปรับโทษให้สูงขึ้น

ใน Criminal Justice Act 2003 หมวดที่ 5 ได้กำหนดความผิดที่ปรับโทษให้สูงขึ้นในความผิดที่มีลักษณะร้ายแรง หรือที่ผู้กระทำความผิดถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดที่เป็นอันตราย แบ่งออกได้ 4 กรณี ได้แก่ (1) จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกอย่างต่ำสิบปีขึ้นไป กรณีความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย เพศ ที่ผู้กระทำความผิดอายุ 18 ปีขึ้นไป⁴⁵ (2) จำคุกไม่เกินสิบสี่ปี กรณีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด⁴⁶ (3) จำคุกไม่เกิน 51 สัปดาห์ หรือ 65 สัปดาห์ กรณีความผิดหลายกรรม⁴⁷ (4) จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกอย่างต่ำสิบปีขึ้นไป กรณีที่ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย เพศ ที่ศาลเห็นว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้กระทำความผิดที่เป็นอันตราย⁴⁸

4.2.4 ชั้นของโทษปรับ

กรณีทั่วไปศาลมีอำนาจลงโทษปรับได้โดยไม่มีอัตราโทษขั้นสูง ยกเว้นกรณีที่จำกัดไม่ให้ศาลลงโทษปรับ⁴⁹ หรือกรณีที่โทษปรับกำหนดไว้แน่นอนตามกฎหมาย ทั้งนี้แม้กรณีที่กฎหมายไม่ได้กำหนดโทษปรับไว้แน่นอน The Criminal Justice Act 1991 มาตรา 18 และ The Powers of Criminal (Sentencing) Act 2000 มาตรา 127 ได้กำหนดให้ศาลพิจารณา 2 ปัจจัยหลักในการกำหนดค่าปรับ คือ สภาพเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด และความร้ายแรงของความผิด และอาจพิจารณา ร่วมกับการเยียวยาหรือการชดเชยความเสียหาย

4.3 สภาพของการกำหนดลำดับชั้นโทษในกฎหมายไทย

<https://www.lawtonslaw.co.uk/resources/sentencing/>.

⁴⁴ สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักกิจการยุติธรรม, *อ่วงไว้ เชิงอรรถที่ 29*, น.87-98.

⁴⁵ Criminal Justice Act 2003 มาตรา 224 ประกอบ Schedule 15.

⁴⁶ Criminal Justice Act 2003 มาตรา 224 ประกอบ Schedule 28 และมาตรา 284 เพิ่มโทษจากจำคุกห้าปีเป็นจำคุกไม่เกินสิบสี่ปี.

⁴⁷ Criminal Justice Act 2003 มาตรา 280-281 ประกอบ Schedule 26 เพิ่มโทษความผิดในคดีฟ้องแบบรวบรัด จากเดิมจำคุกไม่เกินหกเดือน เป็นจำคุกไม่เกิน 51 สัปดาห์.

⁴⁸ Criminal Justice Act 2003 มาตรา 225 ประกอบ Schedule 15.

⁴⁹ มีได้หลายกรณี เช่น กรณีความผิดร้ายแรง เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา กรณีที่กำหนดไว้เฉพาะตามกฎหมาย เช่น ความผิดตามมาตรา 109-111 ของ The Powers of Criminal Court (Sentencing) Act 2000 กรณีมีคำสั่งให้ส่งไปบำบัดรักษาพยาบาล กรณีผู้กระทำความผิดถูกลงโทษในความผิดเล็กน้อยตามมาตรา 56 ของ Criminal Justice Act 1988 หรือกรณีที่ศาล Crown Court กลับคำพิพากษาของศาล Magistrate ในคดีที่พิจารณาแบบรวบรัด ซึ่งศาลได้ยกฟ้องให้ลงโทษในชุมชน หรือยกฟ้องมีเงื่อนไขที่ศาลกำหนด.

ประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรและมีหน้าที่จะต้องนำหลักความได้สัดส่วนมาปฏิบัติในกฎหมายอาญาตามที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อที่ 3 ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าในประมวลกฎหมายของไทยไม่มีการบัญญัติเกี่ยวกับหลักความได้สัดส่วนหรือลำดับชั้นโทษ และไม่พบเรื่องดังกล่าวในกฎหมายอื่น เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ จากการค้นคว้าพบเพียงแต่เรื่องชั้นของโทษในลหุโทษ ซึ่งปรากฏในมาตรา 5 ของพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499⁵⁰ ซึ่งเป็นการกล่าวถึงชั้นโทษปรับและโทษจำคุกกระยะสั้นเท่านั้น ไม่อาจถือได้ว่าเป็นการกำหนดลำดับชั้นโทษ จึงกล่าวได้ว่าประเทศไทยไม่มีระบบกำหนดลำดับชั้นโทษ

นอกจากนี้ประเทศไทยยังไม่มี การแบ่งประเภทของความผิดตามความร้ายแรงเหมือนกรณีของประเทศฝรั่งเศสหรือประเทศอังกฤษ การแบ่งประเภทความผิดในประมวลกฎหมายอาญาที่มีความสัมพันธ์กับความร้ายแรงของความผิดมีเพียง 2 ประเภท คือ การแบ่งประเภทความผิดเป็นความผิดลหุโทษและความผิดทั่วไป และการแบ่งประเภทความผิดอาญาเป็นความผิดอันยอมความได้และความผิดอาญาแผ่นดิน ซึ่งอธิบายความสัมพันธ์กับความร้ายแรงของความผิดได้ดังนี้

การแบ่งประเภทความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาเป็นความผิดลหุโทษและความผิดทั่วไปนั้น ความผิดลหุโทษเป็นความผิดเล็กน้อยที่มีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน ปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท โดยการกระทำความผิดลหุโทษไม่ต้องอาศัยเจตนา⁵¹ ผู้พยายามกระทำความผิดหรือผู้สนับสนุนการกระทำความผิดลหุโทษไม่ต้องรับโทษ⁵² แสดงให้เห็นชัดเจนว่าความผิดลหุโทษนั้นเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรง และผู้กระทำความผิดมีลักษณะเป็นเพียงอาชญากรเล็กน้อยเท่านั้น ส่วนความผิดอาญาทั่วไปไม่มีการแบ่งความร้ายแรงของความผิด เป็นการประมวลรวมเอาความผิดไว้ด้วยกันตามหมวดหมู่เท่านั้น การพิจารณาความร้ายแรงของความผิดจึงต้องพิจารณาจากความรุนแรงของโทษที่กำหนดไว้ในแต่ละฐานความผิด

การแบ่งประเภทความผิดตามลักษณะของความผิดเป็นความผิดอันยอมความได้หรือความผิดต่อส่วนตัวและความผิดอาญาแผ่นดิน แสดงลักษณะของการแบ่งความร้ายแรงของความผิด กล่าวคือ ความผิดอันยอมความได้เป็นความผิดต่อส่วนตัวที่การกระทำความผิดนั้นกระทบผู้เสียหายที่เป็นเอกชน หรือกล่าวได้อีกนัยว่าการกระทำความผิดอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้นั้นเป็นการทำร้ายคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นเอกชน และมีการร้องทุกข์เป็นเงื่อนไขในการดำเนินคดีซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรงและรัฐเคารพเจตจำนงของผู้เสียหายในการจะดำเนินคดีหรือไม่ ส่วนความผิดอาญาแผ่นดินเป็นความผิดที่ไม่สามารถยอมความได้ การกระทำความผิดอาญาแผ่นดินกระทบสังคมส่วนรวม เป็นการทำร้ายคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นมหาชน จึงเป็นความผิดที่ร้ายแรงกว่าและไม่จำเป็นต้องมีเงื่อนไขในการร้องทุกข์เพื่อดำเนินคดี ด้วยเหตุนี้บทบัญญัติใดกำหนดให้ความผิดนั้นเป็นความผิดอันยอมความได้ย่อมเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรง หากไม่กำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความได้จะต้องเป็นความผิดอาญาแผ่นดินเสมอและย่อมเป็นความผิดที่ร้ายแรง

นอกจากนี้การศึกษายังพบว่าการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาปรากฏเหตุผลท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาที่อธิบายถึงความประสงค์ในการลงโทษที่ตอบสนองทฤษฎี

⁵⁰ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 5 บัญญัติว่า “เมื่อประมวลกฎหมายอาญาได้ใช้บังคับแล้ว ในกรณีที่กฎหมายใดได้กำหนดโทษโดยอ้างถึงโทษฐานลหุโทษในกฎหมายลักษณะอาญาไว้ ให้ถือว่ากฎหมายนั้นได้อ้างถึงโทษดังต่อไปนี้

ถ้าอ้างถึงโทษชั้น 1 หมายความว่า ปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาท

ถ้าอ้างถึงโทษชั้น 2 หมายความว่า ปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

ถ้าอ้างถึงโทษชั้น 3 หมายความว่า จำคุกไม่เกินสิบวัน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าอ้างถึงโทษชั้น 4 หมายความว่า จำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”.

⁵¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 104.

⁵² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 105 และมาตรา 106.

อรรถประโยชน์มากที่สุด โดยแสดงเหตุผลของการกำหนดความผิดหรือแก้ไขระวางโทษเพื่อข่มขู่หรือยับยั้งโดยใช้คำสำคัญ ทำนองเช่น เพื่อป้องกันและปราบปราม เพื่อให้เป็นที่หลบจำและเกรงกลัวต่ออาญาแผ่นดิน เพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่ผู้กระทำความผิดมีจำนวนมากขึ้น⁵³ ทั้งนี้ การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อทดแทนมีปรากฏในเหตุผลท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก โดยมักใช้ถ้อยคำสำคัญว่า สอดคล้องกับความผิดที่มีลักษณะและผลร้ายแรงต่างกัน การลงโทษด้วยความเป็นธรรม ความเหมาะสมกับสภาพความผิด ความร้ายแรงของการกระทำความผิด หรือใช้ถ้อยคำว่าบทบัญญัติไม่เป็นไปตามหลักแห่งความได้สัดส่วน⁵⁴ ทำให้การแก้ไขระวางโทษหรือการกำหนดโทษสำหรับความผิดใหม่นั้นมักมีขนาดบทลงโทษที่รุนแรงกว่าความร้ายแรงของความผิด อีกทั้งการแก้ไขระวางโทษในประมวลกฎหมายอาญามักแก้ไขเป็นรายมาตราไม่ได้พิจารณาทั้งระบบและไม่มีการคำนึงถึงความร้ายแรงของความผิดในฐานะอื่นในการกำหนดระวางโทษเพื่อเปรียบเทียบความร้ายแรงของความผิดที่แตกต่างกันส่งผลให้เกิดปัญหาการระวางโทษที่ไม่ได้สัดส่วน ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

5. ปัญหาการระวางโทษที่ไม่ได้สัดส่วนในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย

จากการที่ประเทศไทยไว้ซึ่งระบบการกำหนดลำดับชั้นโทษ ประกอบกับการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาที่เป็นไปเพื่อข่มขู่ยับยั้ง ป้องปรามการกระทำความผิด ทำให้การกำหนดระวางโทษมีขนาดรุนแรงไม่ได้ สอดคล้องกับความร้ายแรงของความผิดเมื่อพิจารณาจากฐานความผิดนั้นเองแล้ว การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาที่พิจารณาเพียงระวางโทษรายมาตราของความผิดที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมเพียงความผิดเดียวโดยไม่พิจารณาเปรียบเทียบความร้ายแรงกับความผิดในมาตราอื่นที่ไม่ได้แก้ไขว่าได้สัดส่วนกันหรือไม่ ทำให้เกิดปัญหาการระวางโทษที่ไม่ได้สัดส่วนกับความผิด โดยผู้เขียนขอยกตัวอย่างกรณีปัญหาให้เห็นเป็นรูปธรรม ดังนี้

5.1 กรณีการระวางโทษที่ไม่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิดเมื่อเปรียบเทียบฐานความผิดในประมวลกฎหมายอาญา

⁵³ เหตุเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2502 มีความว่า “...กฎหมายปัจจุบันยังมีอัตราโทษต่ำกว่าสมควร สมควรแก้ไขเพิ่มเติมให้สูงขึ้นและกำหนดโทษขั้นต่ำไว้ด้วย ทั้งนี้ เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดดังกล่าว...”, เหตุเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2512 มีความว่า “...จะอาศัยความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาเดิมโทษก็เบาเกินไป ไม่เป็นการป้องกันได้เพียงพอ...”, ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 11 ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2514 มีความว่า “...อัตราโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดบางประเภทตามประมวลกฎหมายอาญายังไม่เพียงพอแก่การป้องกันและปราบปราม สมควรแก้ไขให้สูงขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน”, เหตุเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2525 มีความว่า “...ในการนี้สมควรเพิ่มอัตราโทษสำหรับผู้กระทำความผิดให้สูงขึ้นเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดดังกล่าว...”, เหตุเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2530 มีความว่า “...แต่ไม่ทำให้ผู้กระทำความผิดหลบจำหรือเกรงกลัวอาญาแผ่นดิน ทั้งนี้เพราะกฎหมายกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดไว้ต่ำ สมควรเพิ่มโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดให้สูงขึ้น เพื่อให้เป็นที่หลบจำและเกรงกลัวต่ออาญาแผ่นดิน...”

⁵⁴ เหตุเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2526 มีความว่า “...ในบางคดีโทษจำคุกที่มีการเพิ่มโทษหรือโทษจำคุกรวมของการเรียงกระทงโทษจึงสูงเกินสมควรหรือไม่ได้สัดส่วนกับความผิดที่มีลักษณะและผลร้ายแรงต่างกัน ทำให้การลงโทษเป็นไปโดยไม่เป็นธรรมและไม่ได้ผลเท่าที่ควร สมควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติทั้งสองมาตราดังกล่าวโดยกำหนดโทษขั้นต่ำของโทษจำคุกในกรณีที่มีการเพิ่มโทษ และโทษจำคุกรวมในกรณีเรียงกระทงโทษ เพื่อให้การลงโทษเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและได้ผลดียิ่งขึ้น”, เหตุเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2564 มีความว่า “...บทบัญญัติมาตรา 301 แห่งประมวลกฎหมายอาญา จึงกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของหญิงเกินความจำเป็น ไม่เป็นไปตามหลักแห่งความได้สัดส่วนและเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ...”.

ขอยกตัวอย่างโดยเปรียบเทียบเป็นรายมาตรา ดังนี้

5.1.1 เปรียบเทียบสัดส่วนของระวางโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 กำหนดระวางโทษสำหรับความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่น คือ ระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 กำหนดระวางโทษสำหรับความผิดฐานลักทรัพย์ คือ จำคุกไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินหกหมื่นบาท ซึ่งเมื่อพิจารณาคุณธรรมทางกฎหมายและหลักเหตุและผลจะพบว่าการกำหนดระวางโทษดังกล่าวไม่ได้สัดส่วนกัน เนื่องจากการทำร้ายร่างกายนั้นเป็นการทำร้ายคุณธรรมทางกฎหมายคือความปลอดภัยของร่างกาย ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ติดกับตัวมนุษย์ ในขณะที่การลักทรัพย์นั้นเป็นการทำร้ายคุณธรรมทางกฎหมายคือสิทธิในทรัพย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่นอกกายของมนุษย์ ดังนั้นตามหลักความได้สัดส่วนแล้วการกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกายย่อมมีความร้ายแรงมากกว่าการกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ และจะต้องมีกำหนดระวางโทษที่สูงกว่า การกำหนดให้ระวางโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 ให้มีโทษจำคุกสูงกว่าระวางโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 จึงเป็นการกำหนดระวางโทษที่ไม่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด

5.1.2 เปรียบเทียบสัดส่วนของระวางโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 278 วรรคหนึ่ง และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 279 วรรคหนึ่ง

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 278 วรรคหนึ่ง กำหนดระวางโทษสำหรับความผิดฐานกระทำอนาจารผู้อื่น คือ ระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 279 วรรคหนึ่ง กำหนดระวางโทษสำหรับความผิดฐานกระทำอนาจารเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปี คือ ระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งเป็นระวางโทษในอัตราเดียวกันสำหรับความผิดต่างฐานที่ประสงค์จะคุ้มครองบุคคลที่แตกต่างกัน โดยการบัญญัติความผิดฐานอนาจารเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปีเป็นความผิดต่างหากจากความผิดฐานกระทำอนาจารผู้อื่นย่อมแสดงให้เห็นว่าประสงค์จะคุ้มครองเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปี ซึ่งเป็นผู้ที่มีความอ่อนแอกว่าบุคคลทั่วไปที่มีอายุมากกว่าเกณฑ์สิบห้าปี อีกทั้งคุณธรรมทางกฎหมายของมาตรา 278 วรรคหนึ่ง คือ เสรีภาพในทางเพศ ซึ่งเป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นเอกชนที่เจ้าของสามารถสละได้ ส่วนคุณธรรมทางกฎหมายของ 279 วรรคหนึ่งนั้น นอกจากเสรีภาพในทางเพศของเด็กแล้ว ยังมีคุณธรรมของความบริสุทธิ์ในทางเพศของเด็ก ซึ่งเป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นมหาชนที่ไม่มีผู้ใดสามารถสละได้ การกำหนดระวางโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 278 วรรคหนึ่ง และมาตรา 279 วรรคหนึ่งในอัตราที่เท่ากันจึงเป็นการกำหนดระวางโทษที่ไม่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด

5.1.3 เปรียบเทียบสัดส่วนของระวางโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 149 และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 201

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 149 กำหนดระวางโทษสำหรับความผิดฐานเจ้าพนักงานเรียกรับสินบน คือ ระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท หรือประหารชีวิต และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 201 กำหนดระวางโทษสำหรับความผิดฐานเจ้าพนักงานในการยุติธรรมเรียกรับสินบน คือ ระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท หรือประหารชีวิต ซึ่งเป็นระวางโทษในอัตราเดียวกันสำหรับความผิดต่างฐาน แม้ว่าการกระทำความผิดทั้งสองมาตรานี้จะเป็นการกระทำโดยเจ้าพนักงานเช่นเดียวกัน แต่ความผิดตามมาตรา 201

กำหนดฐานะของเจ้าพนักงานผู้กระทำความผิดไว้เป็นพิเศษคือเป็นเจ้าพนักงานในการยุติธรรม เห็นได้ชัดเจนว่า การบัญญัติความผิดตามมาตรา 201 แยกเป็นต่างหากจากความผิดมาตรา 149 เนื่องจากมีความประสงค์ที่จะคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการงานยุติธรรมอันเป็นที่พึงสวดท้ายของประชาชนไว้เป็นพิเศษ การกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันโดยเจ้าพนักงานที่มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานในการยุติธรรมย่อมมีความร้ายแรงมากกว่าการกระทำความผิดโดยเจ้าพนักงานทั่วไป ดังนั้น การกำหนดระวางโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 149 และมาตรา 201 ในอัตราที่เท่ากันจึงเป็นการกำหนดระวางโทษที่ไม่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด

5.2 กรณีการระวางโทษที่ไม่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิดเมื่อเปรียบเทียบตามประเภทความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความได้

โดยหลักแล้วความผิดในประมวลกฎหมายอาญาหากไม่ได้กำหนดไว้เป็นพิเศษว่าเป็นความผิดอันยอมความได้จะต้องเป็นความผิดอาญาแผ่นดินทั้งหมด โดยการบัญญัติให้ความผิดใดเป็นความผิดอันยอมความได้มีวัตถุประสงค์จะคุ้มครองผู้เสียหายอย่างแท้จริงโดยเคารพเจตนาของผู้เสียหายว่าจะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดหรือไม่เนื่องจากการร้องทุกข์กล่าวโทษเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้ความผิดอันยอมความได้ขาดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 96 และทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 (6) ลักษณะของความผิดอันยอมความได้จึงเป็นความผิดที่ร้ายแรงน้อยกว่าด้วยว่ามีความเป็นอาชญากรรมน้อยกว่าและกระทบต่อบุคคลในวงแคบกว่าความผิดที่เป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ดังนั้น การกำหนดระวางโทษในความผิดที่เป็นความผิดอาญาแผ่นดินจึงต้องสูงกว่าตามหลักสัดส่วน

ทั้งนี้ พบว่า มีความผิดอาญาแผ่นดินหรือความผิดบางฐานที่มีระวางโทษรุนแรงน้อยกว่าความผิดอันยอมความได้ ทั้งนี้ เกิดขึ้นจากความผิดอาญาแผ่นดินบางฐานมีระวางโทษต่ำ คือ ระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี เช่น มาตรา 168 มาตรา 169 ทั้งสองมาตรามีระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือกรณีตาม มาตรา 170 และมาตรา 171 ทั้งสองมาตรามีระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ซึ่งทั้งสี่มาตราเป็นความผิดอาญาแผ่นดินและมีคุณธรรมทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นมหาชนได้แก่ ความเป็นกลางของงานการยุติธรรม ความเด็ดขาดแห่งอำนาจรัฐในการยุติธรรม ความน่าเชื่อถือในกระบวนการยุติธรรม แต่กลับมีระวางโทษต่ำกว่าความผิดอันยอมความได้ที่มีคุณธรรมทางกฎหมายเป็นเรื่องส่วนตัวโดยแท้ เช่น มาตรา 326 ความผิดฐานหมิ่นประมาท มีคุณธรรมทางกฎหมายคือ เกียรติ ที่กำหนดระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ มาตรา 341 ความผิดฐานฉ้อโกง มีคุณธรรมทางกฎหมายคือ สิทธิในทรัพย์สิน ที่กำหนดระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตัวอย่างดังกล่าวเห็นได้ชัดเจนว่าการกำหนดระวางโทษตามประมวลกฎหมายอาญาไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน

5.3 กรณีการระวางโทษที่ไม่ได้สัดส่วนของความผิดลหุโทษ

ความผิดลหุโทษเป็นความผิดเล็กน้อยที่กฎหมายมีเจตนารมณ์ในการบัญญัติไว้เป็นความผิดอาญาเพื่อป้องกันอาชญากรรมที่ละเมิดระเบียบสาธารณะซึ่งไม่กระทบต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ข้อสังเกตของผู้เขียนคือ แม้ว่าความผิดลหุโทษจะเป็นความผิดเล็กน้อยแต่ก็เป็นความผิดอาญาแผ่นดิน อีกทั้งการกำหนดระวางโทษให้ลหุโทษมีโทษจำคุกนั้นไม่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิดที่เป็นเพียงการละเมิดระเบียบสาธารณะ ซึ่งสามารถใช้โทษปรับหรือการจำกัดสิทธิดังเช่นกรณีประเทศฝรั่งเศสเพื่อให้เหมาะสมได้สัดส่วนกับความผิดได้

บทสรุป

ประเทศไทยมีหน้าที่ต้องนำเอาหลักความได้สัดส่วนมาใช้ในทางปฏิบัติจากหน้าที่ตามกฎหมายระหว่างประเทศและตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยในประมวลกฎหมายอาญาต้องนำหลักความได้สัดส่วนมาใช้ในการกำหนดระวางโทษให้เหมาะสมกับความร้ายแรงของความผิด ทั้งนี้ พบว่าประเทศไทยมีปัญหาการระวางโทษที่ไม่ได้สัดส่วน เนื่องจากประเทศไทยไม่มีระบบการกำหนดลำดับชั้นโทษเป็นกิจจะลักษณะทำให้ขาดการพิจารณาความได้สัดส่วนในความผิดที่มีความร้ายแรงเท่ากันหรือต่างกัน อีกทั้งยังไม่มี การแบ่งประเภทของความผิดตามความร้ายแรง และการกำหนดระวางโทษอาญาของประเทศไทยตอบสนองวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งมากที่สุด ทำให้กำหนดระวางโทษหนักกว่าความร้ายแรงของความผิด

ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดระวางโทษให้เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วนโดยจะต้องนำระบบการกำหนดลำดับชั้นโทษมาปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา โดยใช้ต้นแบบของประเทศฝรั่งเศสซึ่งมีระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรเช่นเดียวกับไทยและมีการจัดลำดับชั้นโทษอย่างชัดเจน ซึ่งการนำระบบกำหนดลำดับชั้นโทษมาใช้ในการประมวลกฎหมายอาญา จะต้องดำเนินการตามข้อเสนอดังต่อไปนี้เสียก่อน

(1) กำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาความร้ายแรงสำหรับความผิดเพื่อสร้างหลักเกณฑ์สำหรับการบัญญัติความผิดใหม่ในอนาคตทั้งความผิดในประมวลกฎหมายอาญาและความผิดในกฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญา โดยจัดให้มีการแบ่งประเภทความผิดจากความร้ายแรงออกเป็นสามประเภท คือ ความผิดร้ายแรง ได้แก่ ความผิดที่มีโทษประหารชีวิต โทษจำคุกตลอดชีวิต และความผิดที่มีโทษจำคุกขั้นสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป ความผิดร้ายแรงระดับกลาง ได้แก่ ความผิดที่มีโทษจำคุกขั้นสูงมากกว่าหนึ่งปีขึ้นไปแต่ไม่ถึงสิบปี และความผิดร้ายแรงน้อย ได้แก่ ความผิดที่มีโทษจำคุกขั้นสูงไม่เกินหนึ่งปี และจัดลำดับชั้นโทษในโครงสร้างใหญ่ตามประเภทความร้ายแรงของความผิดดังกล่าว

(2) กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการบัญญัติให้ความผิดใดเป็นความผิดอาญา โดยใช้หลักเกณฑ์แนวคิดในการกำหนดความผิดอาญา ตามหัวข้อที่ 2.1 คือ หนึ่ง ความผิดอาญาจะต้องเป็นความผิดที่กระทบต่อศีลธรรมส่วนรวมและการตอบสนองความสุขของประชาชน ส่วนความผิดเล็กน้อยไม่รบกวนความสุขหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น ความผิดหมิ่นประมาทหรือความผิดลหุโทษบางประการสมควรยกเลิจากความผิดอาญา ซึ่งจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้การบัญญัติความผิดอาญาจะต้องเป็นการกระทำที่ร้ายแรงเท่านั้น และ สองความผิดอาญาจะต้องเป็นความผิดที่ไม่สามารถใช้มาตรการหรือสภาพบังคับอื่นได้นอกจากการใช้โทษอาญาเท่านั้น หากสามารถใช้มาตรการอื่นได้สมควรยกเลิจากความผิดอาญา โดยให้พิจารณาใช้มาตรการประการอื่น เช่น มาตรการทางแพ่ง โทษทางปกครอง ค่าเสียหายเชิงลงโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย มาตรการบังคับทางอาญาอื่น หรือการปรับเป็นพินัย

(3) กำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาความร้ายแรงของความผิด 4 ประการ ได้แก่

เงื่อนไขทางภาวะวิสัย ได้แก่ ประเภทของความผิด สถานะของผู้กระทำหรือผู้ถูกกระทำ ลักษณะการกระทำและพฤติการณ์ประกอบการกระทำ ผลของการกระทำ และองค์ประกอบภายในของความผิด

เงื่อนไขความสอดคล้องกับทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนและหลักความได้สัดส่วนระหว่างความร้ายแรงของความผิดและโทษ โดยใช้หลักเรื่องเดียวกันหรือทำนองเดียวกันต้องได้รับการปฏิบัติเหมือนกัน และความผิดที่คุ้มครองเรื่องหรือจุดประสงค์ที่แตกต่างกันต้องได้รับการคุ้มครองที่แตกต่างกัน

เงื่อนไขของคุณธรรมทางกฎหมายที่อยู่เบื้องหลังความผิด พิจารณาความร้ายแรงจากคุณธรรมทางกฎหมายที่อยู่เบื้องหลังความผิดหากเป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นมหาชนย่อมมีความร้ายแรงกว่าคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นเอกชน

เงื่อนไขเกี่ยวกับประเภทของความผิด ได้แก่ ความผิดอาญาแผ่นดินหรือความผิดอันยอมความได้ หากเป็นความผิดอาญาแผ่นดินย่อมมีความร้ายแรงกว่าความผิดที่เป็นความผิดอันยอมความได้

(4) กำหนดหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้แก่ หลักเกณฑ์ในการกำหนดความผิดอาญา หลักเกณฑ์การกำหนดระวางโทษตามหลักความได้สัดส่วนและความร้ายแรงของความผิด หลักเกณฑ์ในการกำหนดชั้นโทษ และหน้าของฝ่ายนิติบัญญัติต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ดังกล่าวในการกำหนดความผิดอาญาและการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา เพื่อเป็นหลักประกันแก่หลักความได้สัดส่วนให้เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ

(5) แก้ไขประมวลกฎหมายอาญาให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ในรัฐธรรมนูญ โดยพิจารณารายมาตราให้สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วน โดยมาตราที่ต้องแก้ไขเบื้องต้นคือมาตราที่กำหนดระวางโทษไม่ได้สัดส่วนชัดเจนตามตัวอย่างที่ได้ยกไว้ในบทความ ได้แก่ มาตรา 149 มาตรา 201 มาตรา 278 มาตรา 279 มาตรา 295 มาตรา 334 และแก้ไขให้โทษไม่มีความผิดอาญาแผ่นดิน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กมลชัย รัตนสากววงศ์. “ความยินยอมในกฎหมายอาญา.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.
- คณิต ณ นคร. กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2560.
- คณิต ณ นคร. “คุณธรรมทางกฎหมายกับการใช้กฎหมายอาญา.” วารสารอัยการ. เล่ม 25. ปีที่ 3. (มกราคม 2523): 56-61.
- ณรงค์ ใจหาญ. กฎหมายอาญา ว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543.
- น้ำแท้ มีบุญสร้าง. “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย.” จุลนิติ. เล่มที่ 6. ปีที่ 6. (2552): 47-48.
- ปกป้อง ศรีสนิท. กฎหมายอาญาขั้นสูง : อาชญากรรม ความรับผิด และโทษอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2559.
- ประสิทธิ์ จงวิจิต. “ค่าเสียหายเชิงลงโทษ.” <http://digi.library.tu.ac.th/journal/0072/70-4-DEC-2557.pdf>, 29 พฤศจิกายน 2562.
- ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม. หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางอาญา ภายใต้โครงการสนับสนุนสารสนเทศเพื่อการทำงานของสมาชิกรัฐสภา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, 2564.
- มนสิชา บุณนาค. “การกำหนดโทษทางเลือกกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2556.
- ศรีรัตน์ งามนิสัย. “หลักความพอสมควรแก่เหตุ: พัฒนาการและการปรับใช้ในระบบกฎหมายไทย.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.
- สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักกิจการยุติธรรม. การกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา. ม.ป.ท.: สถาบัน, 2551.

- สรภัทร สีระสาพร. “ความสำคัญของคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 ของฝรั่งเศสที่มีต่อบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- สหอน รัตนไพจิตร. “ความประสงค์ของการลงโทษอาญา: ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และปกป้อง ศรีสนิท. “การศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางการลงโทษ: หลักการลงโทษที่ได้สัดส่วน กรณีคดียาเสพติดให้โทษ.” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. เล่มที่ 4. ปีที่ 46. (2560): 903, 905.
- อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. ทฤษฎีอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2556.
- “การจัดแบ่งกลุ่มความผิดและโทษทางอาญา : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ.” ในการประชุมระดมความคิดเห็น. จัดโดยสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร, 2554.

ภาษาต่างประเทศ

- Cesare Beccaria and Jeremy Parzen. On Crimes and Punishments and Other Writings. edited by Aaron Thomas, Luigi Ballerini, and Massimo Ciavolella. N.p.: University of Toronto Press, 2008.
- Herbert L Packer. The Limits of the Criminal Sanction. California: Stanford University Press, 1968.
- Jesper Ryberg. The Ethics of Proportionate Punishment: A Critical Investigation. Library of Ethics and Applied Philosophy 16. N.p.: Springer Dordrecht, 2004.
- Joanne Cestaro. “Types of Criminal Offences in UK: Summary Only, Either Way & Indictable Only.” <https://www.lawtonslaw.co.uk/resources/categories-of-offences/>, 3 พฤษภาคม 2565.
- Nick Titchener. “Types of Criminal Sentencing under UK Law.” <https://www.lawtonslaw.co.uk/resources/sentencing/>, 14 กันยายน 2565.
- “Punishment - Theories of Punishment.” <http://law.jrank.org/pages/9576/Punishment-THEORIES-PUNISHMENT.html>, 7 เมษายน 2564.